

PALEO-AKTUEEL

Het Groninger Instituut voor Archeologie presenteert zijn onderzoek

31

VOORUIT ROEIEN DOOR ACHTERUIT TE KIJKEN
Essays over honderd jaar archeologie aan de
Rijksuniversiteit Groningen en de toekomst
van de archeologie

Met de jaarlijkse uitgave van *Paleo-aktueel* geven de medewerkers en studenten van het Groninger Instituut voor Archeologie inzicht in een deel van het lopende onderzoek van het instituut.

Aan dit nummer werkten mee: Stijn Arnoldussen, Peter Attema, Remco Bronkhorst, Nathalie Brusgaard, René Cappers, Youri van den Hurk, Lidewijde de Jong, Paula Kalkman, Angelique Kaspers, Martijn van Leusen, Maarten Loonen, Arnoud Maurer, Annet Nieuwhof, Johan Nicolay, Hans Peeters, Iris Rom, Annette Scheepstra en Frits Steenhuisen.

Redactie: Flip Kramer (coördinatie), Elisabeth van 't Lindenhout & Daan Raemaekers

Vormgeving en omslagontwerp: Siebe Boersma

Correctie Engelse samenvattingen: Suzanne Needs-Howarth

Foto omslag: het Archeologisch Monumentaal Reservaat (AMR) Ezinge met bebouwing, gezien vanuit het westen Foto W. Dijkstra. Zie artikel Veenman.

ISBN 9789493194328

ISSN 1572-6622

Website: www.paleo-aktueel.nl

Adres van de redactie

Rijksuniversiteit Groningen
Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)
Poststraat 6 9712 ER Groningen
Tel.: 050 363 6712
gia@rug.nl

Adres van de uitgever

Barkhuis Publishing
Kooiweg 38 9761 GL Eelde
Tel. 050 3080936 fax 050 3080934
info@barkhuis.nl www.barkhuis.nl

**rijksuniversiteit
 groningen**

**groninger instituut
 voor archeologie**

© GIA. Inlichtingen:

www.rug.nl/let/onderzoek/onderzoekinstututen/gia/publications

Paleo-aktueel 31

Rijksuniversiteit Groningen / Groninger Instituut voor Archeologie (GIA)
University of Groningen / Groningen Institute of Archaeology
& Barkhuis Publishing
Groningen, 2021

Inhoud

VOORWOORD Daan Raemaekers	VII
VAN <i>TOMB RAIDER</i> NAAR DE TOEKOMST: DE ONTWIKKELING VAN EEN ARCHEOLOGISCHE TENTOONSTELLING Anne Ponten	1
VAN POEP TOT PIT. BRUGGEN SLAAN TUSSEN WETENSCHAP EN SAMENLEVING Douwe van der Tuin & Anita Brongers-Warmelink	9
ARCHEOLOGIE VOOR SNACKERS, ONDIEPE GRAVERS EN DIEPGRAVERS: DE ARCHEOLOOG ALS VERHALENVERTELLER Harrie Wolters	17
BEELDVORMING OVER ARCHEOLOGIE, BEELDVORMING BIJ ARCHEOLOGEN Jana Esther Fries	27
JE KUNT ALLEEN VOORUIT ROEIEN DOOR ACHTERUIT TE KIJKEN. PLEIDOOI VOOR MEER POLITIEK IN DE ARCHEOLOGIE EN MEER ARCHEOLOGIE IN DE POLITIEK Sandra Beckerman	37
HET MUSEUM OP DE SNIJTAFEL: DE ARCHEOLOGIETENTOONSTELLING ONDERZOCHT Bastiaan Steffens	45
INCLUSIEVE ARCHEOLOGIE: MODEWOORD OF STREEKPRODUCT? Alexander Zagkotsis	55
IN DE KRANT. HOE VINDEN ARCHEOLOGISCHE VONDSTEN HUN WEG NAAR DE SAMENLEVING? Joke Geelhoed-Oosterhuis	63
BEHOUD IN SITU, OF WAT DOEN WE ALS ALLES OP IS? Froukje Veenman	73
EEN ODE AAN DE STUDIE NAAR HET VERLEDEN Fardau Mulder	83
BEELDVORMING OVER NEDERLANDSE KASTELEN VANUIT DE LUCHT Diana Spiekhout	91

ISOTOPEN IN DE ARCHEOLOGIE – VERLEDEN, HEDEN EN TOEKOMST Michael Dee & Hans van der Plicht	101
HONDERD JAAR ARCHEOZOÖLOGIE IN GRONINGEN Youri van den Hurk, Nathalie Ø. Brusgaard, Jolijn Erven, Francesca G. Slim, Dimitris Filioglou, Safoora Kamjan, Willemien de Kock, Rachel M. Winter & Canan Çakırlar	107
VAN TRADITIONELE ARCHEOLOGIE NAAR ECOLOGISCHE ARCHEOLOGIE: TERUGBLIK EN VOORUITBLIK IN EEN JUBILEUMJAAR René Cappers, Merit Hondelink & Mans Schepers	119
ONTWIKKELINGEN IN DE MEDITERRANE LANDSCHAPSARCHEOLOGIE AAN HET GIA. WAAR KOMEN WE VANDAAN EN WAAR GAAN WE NAARTOE? Peter Attema	125
<i>PRONKJEWAILS</i> IN VERRE OORDEN: GRONINGS ONDERZOEK NAAR DE DOOD IN HET OOSTELIJK MIDDELLANDSE ZEEGEBIED Sofia Voutsaki, Tamara M. Dijkstra, Olivia A. Jones, Lidewijde de Jong, Vana Kalenderian, Paula Kalkman, Eleni Milka, Eleni Panagiotopoulou, Iris Rom, Caroline van Toor, Paraskevi Tritsaroli, Theofania Tsempera & Chryssa Vergidou	135
HOE EEN INHEEMS PERSPECTIEF DE ARCHEOLOGISCHE INTERPRETATIE KAN VERBREDEN Sean P.A. Desjardins & Sarah M. Hazell	145
KOUDE VERRASSINGEN. ONTWIKKELINGEN EN TOEKOMSTIGE MOGELIJKHEDEN IN DE ARCHEOLOGIE IN HET POOLGEBIED Louwrens Hacquebord	153
VAN SCHEEPSHOUT TOT DIGITALE WRAKKEN. EEN REFLECTIE OP DE ONTWIKKELING EN TOEKOMST VAN DE MARITIEME ARCHEOLOGIE IN NEDERLAND Yftinus van Popta	165
OP DE SCHOUDERS VAN REUZEN. DE ARCHEOLOGIE VAN NOORDWEST-EUROPA Daan Raemaekers, Stijn Arnoldussen, Johan Nicolay & Hans Peeters	175

Voorwoord

In 2020 vierde het Groninger Instituut voor Archeologie zijn eeuwfeest. De keuze voor dat jaar was tot op zekere hoogte arbitrair. In 1920 werd het Biologisch-Archeologisch Instituut gesticht en dat moment is te beschouwen als formeel beginpunt van de archeologie aan de Groninger universiteit. We hadden echter ook de aanstelling van Van Giffen (1917) of de betrekking van het gebouw aan de Poststraat (1922) als beginpunt kunnen nemen. Bovendien kent de archeologie aan de RUG een langere geschiedenis. C.W. Vollgraff was vanaf 1908 hoogleraar Griekse taal- en letterkunde en voerde opgravingen uit in Griekenland, en later ook op het Domplein in Utrecht. Hoe dan ook viel de keuze dus op 2020.

Achteraf bleek 2020 een bijzonder jaar voor een eeuwfeest. Door de coronapandemie waren vanaf half maart alleen digitale activiteiten mogelijk. Gelukkig konden desondanks best veel van onze plannen doorgaan. In januari hebben we met alle medewerkers ontbeten en was er een cursus voor amateur-archeologen, georganiseerd samen met de AWN-Noord en onze studievereniging Bachur. Daarnaast opende de tentoonstelling *Dig it all* in het Universiteitsmuseum - zelfs digitaler dan voorzien. De tentoonstelling was het resultaat van de samenwerking van onze masterstudenten, de geodienst en CIT-afdeling van de RUG en de gemeente Groningen. Bovendien zijn sinds de zomer van 2020 alle uitgaven van *Paleo-aktueel* en *Palaeohistoria* gratis te downloaden!

Bij een eeuwfeest ligt het voor de hand om terug te kijken. Om die reden is gewerkt aan een fotogeschiedenis van het GIA. Deze zal in 2021 als publicatie verschijnen. Maar daarnaast is het een mooi moment om juist de blik vooruit te richten. Dat was de opdracht die de schrijvers in deze bijzondere uitgave van *Paleo-aktueel* meekregen. In ons jubeljaar nodigden we studenten en staf van de opleiding archeologie van de RUG en maatschappelijke partners in binnen- en buitenland uit om te reflecteren op ons vakgebied en zo richting te geven aan de toekomst van de archeologie. Wat is archeologie in 2020? Welke ontwikkelingen in de wetenschap, de politiek of maatschappij zijn er? En wat moeten of kunnen we hiermee? Wat betekenen deze ontwikkelingen voor onze opleiding en ons onderzoek?

Deze bloemlezing vormt een mooie afsluiting van ons eeuwfeest, een brede kennismaking met het huidige GIA en geeft richting aan onze toekomst. Wij willen het belang van archeologie voor de huidige maatschappij benadrukken, met inzichten over bijvoorbeeld culturele identiteit, migratie en leven met zeespiegelstijging. Wij delen kennis en staan open voor het gesprek met onze maatschappelijke partners. We staan in de maatschappij. Dat betekent bijvoorbeeld dat onze laboratoria ook door externe partijen gebruikt kunnen worden. En we werken samen. Omdat wij vinden dat samenwerking alle partijen versterkt en omdat we zo het belang van archeologie kunnen versterken. Deze bundel geeft van al deze zaken goede voorbeelden.

Daan Raemaekers,
directeur van het Groninger Instituut voor Archeologie

Een ode aan de studie naar het verleden

Fardau Mulder¹

Soms overvalt het me. Vroeger wanneer ik tijdens de vakanties in Frankrijk met mijn ouders over de ruïnes van een middeleeuws kasteel klauterde. Tegenwoordig steeds vaker als ik door Groningen loop en even de tijd neem om stil te staan, om me heen te kijken. Dat ik ergens sta en plotseling besef dat iemand anders daar ook gestaan heeft. Gisteren, vorige week, honderd jaar geleden, duizend jaar geleden, tweeduizend jaar geleden. De nabijheid die ik dan voel. Op zo'n moment is er even niks veranderd: ik en de persoon die daar ook stond zijn hetzelfde. Allebei mensen. Allebei iemands kind. Allebei soms door de regen, soms tegen de wind, soms met het gevoel van de zon op je huid. Soms verliefd, soms bang, soms in tranen, soms alles tegelijk.

Het is vergelijkbaar met wat ik voel, en waarschijnlijk vele archeologen met mij, bij het opgraven van menselijke resten. Of bij de vondst van een klein benen dobbelsteentje op het terrein van klooster Yesse, en soms zelfs bij het vinden van een potscherf of een roestige spijker. Met wat ik voel wanneer ik tijdens een bezoek aan de Groninger Archieven in een oorkonde lees dat Manrygyn Arens, de priorin van Schildwolde, in 1595 het conventsiegel overdraagt aan de stadhouder en de gecommiteerden van de Staten-Generaal, maar “ny sonder wemoet” (Groninger Archieven: 1.2770; fig. 1). Heel even verbleekt de tijd en is het enige wat er daadwerkelijk toe doet hetzelfde, alles wat verandert is slechts ruis. Waar ik in mijn academische studie vooral de verschillen tussen het heden en het verleden probeer te verklaren, komt mijn persoonlijke motivatie juist voort uit deze verbinding die ik met het verleden kan voelen.

Als geschiedenis- en archeologiestudent aan de Rijksuniversiteit Groningen heb ik geleerd mijn vakgebied constant te bevragen. Waarom doen we wat we doen? Waarom is het belangrijk voor de samenleving? En vooral, waarom moeten ‘ze’ ons hiervoor betalen? Die focus binnen de opleiding is begrijpelijk, gezien de druk die er op de geesteswetenschappen ligt. Maar het frustrereert ook. Want hoe vaker ik aangespoord word om kritisch te kijken naar mijn werk, hoe meer ik uit het oog lijk te verliezen waarom ik het *eigenlijk* doe. Mag het soms niet gewoon genoeg zijn om te zeggen dat het dit ontastbare gevoel is? Om ergens te staan en in je hele lijf de nabijheid van het verleden te voelen? Dat tastbaar willen maken omdat je voelt dat het uitmaakt, dat het ertoe doet? Dat iets te belangrijk is om in het niets te verdwijnen en vergeten te worden? Dat we ondanks alle verschillen met het verleden, ergens toch ook nog hetzelfde zijn? En dat als we dat allemaal zouden voelen de wereld er heel misschien wel een stukje beter van wordt?

In de afgelopen maand las ik bijna elke avond een hoofdstuk uit het boek *Odes*: gebundelde columns geschreven voor *De Correspondent*, waarin David Van Reybrouck odes brengt aan een grote verscheidenheid aan onderwerpen, zoals de stille liefde, de jaloezie, de carnavalsoptocht en de kleedkamer. Aanleiding was volgens het nawoord: “Journalistiek moet naast kritisch ook lyrisch durven zijn” (Van Reybrouck, 2018: 243-244). Vanuit de overtuiging dat we de waarde van ons vakgebied het beste kunnen overbrengen met ons eigen enthousiasme, vormt dit artikel een ode aan de studie naar het verleden.

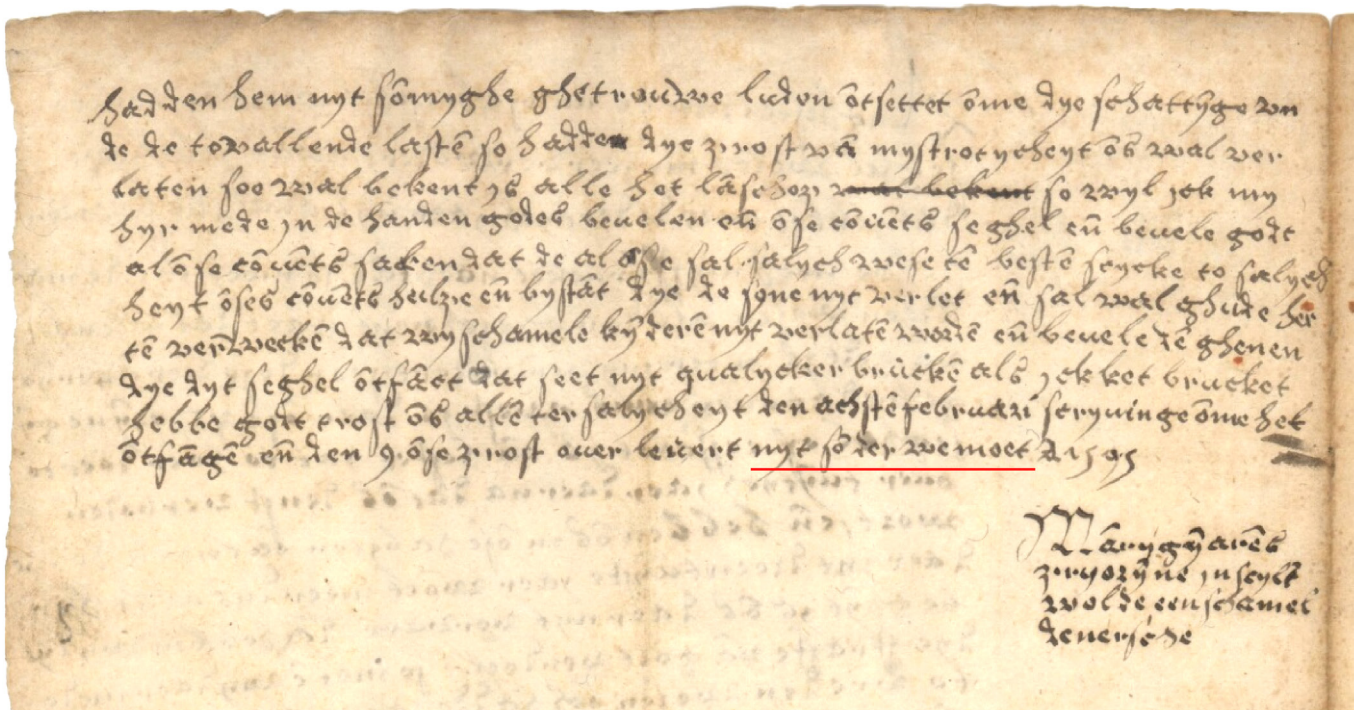

Fig. 1. Achterzijde van het document waarin Manrygyn Arens, priorin van het klooster in Schildwolde, verklaart het conventszegel over te dragen aan de stadhouder en gecommiteerden van de Staten-Generaal. De woorden “nyt sonder wemoet” zijn in rood onderstreept (figuur www.cartago.nl/nl/oorkonde/sar2770a).

Het verleden: een privilege

In de kapitalistische maatschappij waarin we leven, wordt waarde gemeten aan de hand van (directe) nationale economische winst. In *Not for profit: why democracy needs the humanities* zet filosoof Martha Nussbaum uiteen hoe dit tot gevolg heeft dat er aan de geesteswetenschappen steeds minder belang wordt gehecht. Nussbaum stelt dat studenten tegenwoordig vooral worden opgeleid om bij te dragen aan het bruto nationaal product en niet om kritische, inventieve en gelukkige burgers te worden (Nussbaum, 2018). Al is het betoog gefocust op Amerika en India, ook Nederland ontkomt niet aan deze trend. Dit werd op nationale schaal duidelijk toen de Commissie-Van Rijn in mei 2019 adviseerde om meer geld vrij te maken voor technische universiteiten ten koste van algemene universiteiten (Rijksoverheid, 15-05-2019). Maar ook op kleinere schaal is dit merkbaar, zoals tijdens de rondleidingen die ik heb gegeven op het GIA aan studenten in –spe,

waarbij (vooral door ouders) vrijwel altijd naar de banenkansen werd gevraagd. Waar ik dan vaak een beetje bleef stotteren, had ik vragen als ‘Vind je je studie leuk?’, ‘Draagt je huidige studie bij aan hoe gelukkig je bent?’ en ‘Heeft je studie je geholpen een mening te vormen in maatschappelijke debatten en beter na te denken over belangrijke kwesties zoals je positie in de wereld?’ met een volmondig ja kunnen beantwoorden. Het is maar net waar je waarde aan hecht.

Naast een ontkenning van het belang van alfastudies, ligt volgens mij aan deze trend ook een zekere onverschilligheid ten grondslag. Een onverschilligheid waar ik mezelf soms ook op betrap wanneer het over de studie naar het verleden gaat: namelijk de vanzelfsprekendheid waarmee ik de aanwezigheid van het verleden benader. Mijn verleden – het verleden waarmee ik me verbonden voel – is voor mij toegankelijk. In openbare archieven kan ik mijn familiegeschiedenis onderzoeken en op informatieborden langs

fietsroutes kan ik lezen over de geschiedenis van de plekken waar ik opgroeide, woon en gewoond heb. Omdat ik jaarlijks collegegeld betaal, heb ik toegang tot een overweldigende hoeveelheid literatuur over ieder verleden waar ik mezelf en mijn belevingswereld aan verbind. Op een bepaalde manier is onverschilligheid een heel logische reactie op die toegankelijkheid, betoogt Simone van Saarloos in het essay *Herdenken herdacht* (2019: 54-57). Voor wie denkt geschiedenis niet nodig te hebben, is die waarschijnlijk altijd beschikbaar geweest. Pas wanneer het er niet is, wordt duidelijk wat dat teweegbrengt. Onze identiteit als individu wordt gevormd door onze herinneringen, concludeert Carlo Rovelli in *The order of time* (2019: 154-155). Geldt dat niet ook voor groepen, samenlevingen? Denk aan extreme gevallen: de uitroeiing van een specifieke bevolkingsgroep gaat vrijwel altijd gepaard met de vernietiging en de ontkenning van hun cultuur, identiteit en de geschiedenis waarin die verankerd ligt (Bevan, 2006: 12). Wie geen geschiedenis heeft, bestaat niet. Dat besef plaatst het zoveelste informatiebordje over de veenontginningen of het terpenlandschap in een heel ander daglicht. Dankbaarheid is misschien de beste term ervoor. Inzien hoe bijzonder het is om je geschiedenis volledig tot je te kunnen nemen, daarin te kunnen beslissen wat je belangrijk vindt, waar je je mee wilt verbinden en waarmee niet. Het is een privilege om alle beschikbare middelen te hebben om je eigen verhaal te kunnen vormen.

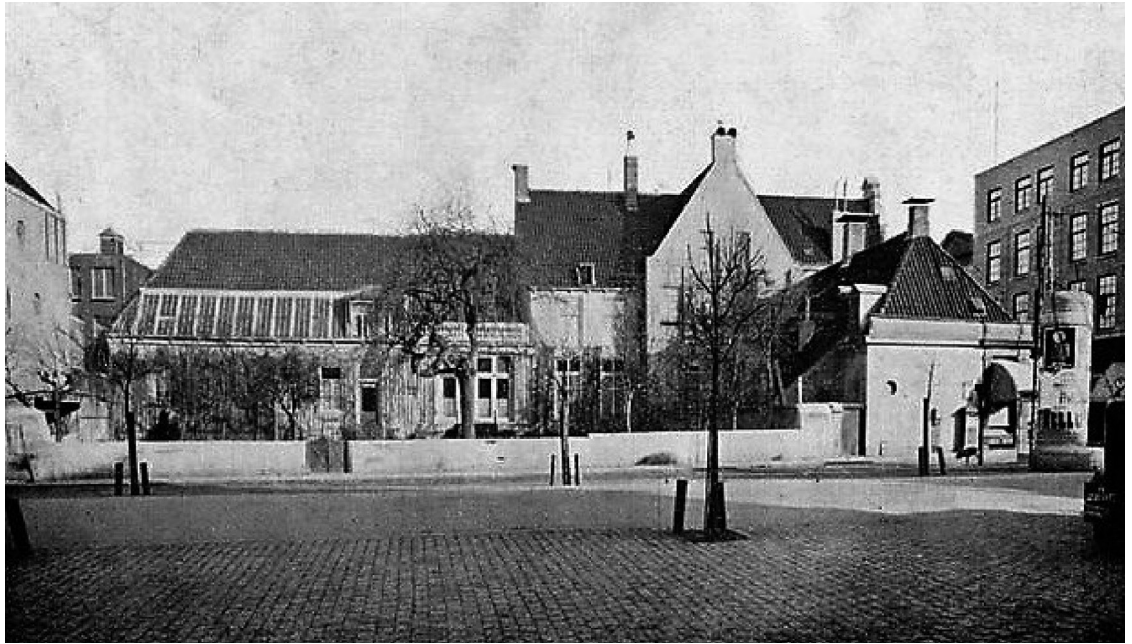
Perspectief

Tot dusver heb ik vooral de feitelijke kennis over een specifiek verleden waar we ons mee verbonden kunnen voelen besproken. We zouden de studie naar het verleden echter tekortdoen als we haar enkel beperken tot het scheppen van verhalen en kennis. Ons vakgebied gaat verder dan dat. Archeologie en geschiedenis – zowel het empirisch onderzoek als de theoretische en geschiedfilosofische onderlegging daarvan – maken ons, geloof ik, bescheidener mensen. Ze bieden perspectief

op de wereld van nu. Mensen zijn geneigd hun eigen tijd als uniek te ervaren. Zij zien de huidige samenleving als een onvermijdelijke uitkomst van een lineaire ontwikkeling in de geschiedenis. Het verleden lijkt dan een voorbode van het heden, en andersom ook: het heden als logische, onvermijdelijke uitkomst van het verleden. Zowel het bestuderen van het verleden als het nadenken over *hoe* dat te doen, kunnen dat nuanceren. Het leert ons dat wij ook maar een stipje zijn in de ontiegelijk gevarieerde en uitgestrekte menselijke geschiedenis. Dat alles veranderlijk is. Dat wat nu voor normaal aangenomen wordt, in andere tijden vreemd is geweest en in de toekomst ooit weer vreemd zal zijn. En tegelijkertijd dat alles wat nu gebeurt en wat we denken en voelen, waarschijnlijk (in een andere vorm) al ontelbare keren eerder gebeurd, gedacht en gevoeld is.

Tijdens de intelligente lockdown van Nederland las ik een editie van *Historisch tijdschrift Groniek* uit 2013 met het thema *Uitbraak*. In een artikel over pandemieën en epidemieën in middeleeuws Schotland stond: “Gedurende de vijftiende eeuw ontwikkelden de autoriteiten hun eigen methoden om de verspreiding van infecties van en in hun steden te voorkomen, of tenminste te beperken. De noodzaak om de beweging van zowel mensen als goederen te reguleren, vormde de reden voor de instelling van handelsembargo’s en het annuleren van evenementen zoals markten tijdens uitbraken” (Jillings, 2013: 124; vertaling door auteur). In hetzelfde nummer schrijft Pim Kooij over de ‘Groninger ziekte’ waaraan in 1826 zeker 2000 mensen in de stad overleden en over de daaropvolgende cholera-epidemie. De *Groninger Courant* maakte na het eerste cholera-geval in 1832 in ieder nummer melding van de nieuwe ziektegevallen in Groningen en vergelijkbare steden (2013: 153, 157). Tijdens de uitbraak van COVID-19 benadrukten de nieuwsberichten, toespraken en Facebook-posts vooral de uniciteit van de gebeurtenis. ‘Het zijn historische tijden’ was een gevleugelde uitspraak – waarbij ik me overigens afvraag of er zoiets bestaat als

Fig. 2. Foto uit 1935 van het voormalig refugium van klooster Yesse aan de Herestraat (Esserhuis of Sickingehuis) (foto Coster, 1938).

een niet-historische tijd. Behalve dat we onszelf daarmee als het ware boven de geschiedenis plaatsen (wat een toeval dat *wij* in een *unieke* tijd leven), zorgde het bij mij vooral voor stress: alsof we werden geconfronteerd met een probleem waar nog nooit iemand mee geconfronteerd was. De artikelen in het nummer *Uitbraak* kalmeerden me juist – zonder de huidige gebeurtenissen te bagatelliseren, kon het verleden me uit de blinde paniek van het heden halen.

Een ander belangrijk perspectief dat ons onderzoek biedt, is het idee dat het verleden zoals dat gepresenteerd wordt subjectief is. Dat er niet zoiets bestaat als één waarheid, één objectieve versie van de geschiedenis. Hoewel dat in eerste instantie misschien een gevaarlijk uitgangspunt lijkt (als er geen objectieve geschiedenis is, wat onderzoeken wij dan nog?) geloof ik dat het juist een ontzettend belangrijke boodschap is. Door de complexiteit van het verleden aan te tonen, door te benadrukken dat ons beeld van het verleden altijd een construct in het heden is, bieden we mensen

de mogelijkheid hun eigen narratief te vormen en af te wijken van het dominante verhaal.

Ode aan het oude

In 2018 verscheen in *De Groene Amsterdammer* een artikel over het groeiende aantal hoogopgeleide jongeren dat kiest voor andere manieren van rondkomen dan de veertigjarige kantoorbaan met een torenhoge prestatiedruk. Er worden voorbeelden genoemd als in de tuin werken, pakketjes of maaltijden rondbrengen op de fiets en een stoel in elkaar timmeren (Van Baren, 2018). Natuurlijk is de archeologische discipline niet vrij van prestatiedruk en kantooruren. Toch gun ik mensen die van zowel wetenschappelijk onderzoek als van praktisch bezig zijn houden, om archeologisch veldwerk mee te maken. In ieder geval het veldwerk zoals ik dat heb beleefd als student archeologie. Veel te vroeg opstaan, hard werken, onder de modder zitten maar daar niks om geven, droge boterhammen eten, spierpijn krijgen, geleefd worden. Je zou het bijna als een workshop mindfulness

Fig. 3. Twee van de vier nonnenbeelden in de nieuwe H&M.

kunnen aanbieden. En dan laat ik de bijzondere vondsten die je kan doen nog buiten beschouwing.

Het is niet alleen het veldwerk dat ik zo waardeer aan mijn studie. Ik word vrolijk als ik me op de tweede verdieping van de universiteitsbibliotheek begeef en onhandig een stapel tijdschriftbundels uit 1964 onder mijn linkerarm klem terwijl mijn rechterwijsvinger over de rij boeken gaat op zoek naar boek i610 99 91.00 091. Aan de tafels om me heen zie ik studenten scrollen door hun digitale syllabus. Hoewel ik hoop dat zij daarbij dezelfde sensatie ervaren als ik bij het lezen van een opgravingsverslag uit 1964, betwijfel ik of dat zo is. Ik wil hiermee niet beweren dat ik me altijd zielsgelukkig voel als ik voor mijn studie aan het lezen ben (dat is namelijk zeker niet het geval: frustratie, irritatie en pure wanhoop passeren absoluut ook de revue) of dat studies waarbij dergelijke boeken niet gebruikt worden per definitie minder leuk zijn. Wel wil ik een lans breken voor het ouderwetse. Daarmee bedoel ik niet zozeer het verre verleden dat ons onderwerp van studie is, maar onze onderzoeksmethodes.

Soms voelt het alsof we zo krampachtig aan het bewijzen zijn dat archeologie en geschiedenis relevant en modern zijn, dat we de schoonheid van het ouderwetse uit het oog verliezen. Dat is misschien ook niet gek in een maatschappij die totaal is gefocust op de toekomst, op vooruitgang en op groei. Daarbij worden mensen die met het verleden bezig zijn al snel afgeschilderd als mensen die blijven steken in het verleden en zich verzetten tegen verandering. Maar als je erover nadenkt, is het eigenlijk absurd om te beweren dat archeologen en historici alleen met het verleden bezig zijn. Ons vakgebied bestaat namelijk alleen maar bij de gratie van verandering, het verstrijken van de tijd. Als er niks zou veranderen, zouden we ook niks te onderzoeken hebben. Dit is dan ook de reden dat onderzoekers van het verleden zich niet per definitie wanen in verloren tijden, vervreemd van het heden. Juist door het verleden te bestuderen, benadrukken wij wat nu anders is dan vroeger. We creëren met ons onderzoek niet alleen het verleden, maar ook het heden. En daardoor kunnen we ons misschien wel meer

dan wie ook een toekomst voorstellen. Met dat in het achterhoofd hoeven we ons minder zorgen te maken over het feit ouderwets te zijn en kunnen we juist laten zien dat niet alles in hetzelfde tempo hoeft te veranderen, dat nieuw niet perse gepaard hoeft te gaan met loslaten van oud, en dat aan oud en nieuw niet altijd een waardeoordeel hoeft te hangen. Want, uiteindelijk: hoe kun je je een toekomst voorstellen wanneer je het verleden niet kent? Hoe kun je de huidige tijd, de huidige normen en waarden, bevragen wanneer je niet weet dat alles ooit anders is geweest?

Conclusie

Ik loop door de H&M die in mei van dit jaar is geopend aan de Herestraat in Groningen. In het midden van het gerenoveerde gebouw, tussen de kledingrekken met bloemenrokken, *crop-tops* en *flared jeans*, word ik gadegeslagen door vier beelden die, in het metselwerk verscholen, door de meeste bezoekers onopgemerkt blijven. Toen hier in 1935 het huidige gebouw De Faun werd gebouwd, werd daarvoor het zogenaamde Sickinghe- of Esserhuis gesloopt (fig. 2). Dat was gebouwd in 1549 en in bezit van de vermogende Groninger familie Sickhinge. Het werd bewoond door onder andere de burgemeester Johan Sickinghe en zijn echtgenoot Anna Gysens Harmensdochter. In 1589 werd het huis overgedragen aan de nonnen van klooster Yesse, om als refugium dienst te doen, een vluchthuis binnen de stadsmuren. Ter herinnering aan de vroegere bestemming liet de architect van De Faun in het midden van het gebouw vier beelden van nonnen plaatsen door beeldhouwer Willem Valk (Flikkema, 2015; fig. 3).

Ik zet mijn gène aan de kant, doe mijn ogen dicht, adem diep in en laat het me overspoelen. Het gevoel van de nietigheid van mijn bestaan en tegelijkertijd een wezenlijk deel uit te maken van alles wat hier gebeurt is, nu gebeurt en nog gaat gebeuren. Hoe alles hier op dit moment aanwezig is: Anna Gysens Harmensdochter en haar man, de Yesser nonnen die niet meer in hun

klooster konden verblijven door politieke onrust, “Agnes de krankzinnighe vrouwe” die volgens een alimentatielijst met de nonnen in het huis woonde, de mensen die in 1935 toekeken hoe het Esserhuis gesloopt werd, de werknemers van levensverzekeringmaatschappij De Utrecht die zich hier in 1935 vestigde, de winkelende massa in de H&M. Ik doe mijn ogen weer open, lach vriendelijk naar de verkoopster die me enigszins bevreemd aankijkt, en loop de zonovergoten Herestraat in. Soms is dit genoeg.

An ode to archaeology

In the studies Archaeology and History at the University of Groningen, students are often asked to critically reflect on their studies. Why are we doing what we are doing and, especially, why should we get paid? This focus is understandable in our society that is focused on economic growth, resulting in little value being assigned to the humanities. However, because of this focus, we sometimes tend to forget why we are passionate about studying the past. In this article, I bring an ode to the study of the past to counter this. I believe the study of the past can bring a perspective to the present, makes it possible to imagine a future and can nuance the constant focus on linear progress. Furthermore, the people who have access to their past should be thankful for it, since this access is not a given for everyone.

Noten

1. Groninger Instituut voor Archeologie, Poststraat 6, 9712 ER Groningen, fardaumulder93@gmail.com.
2. Het gehele document (inclusief transcript) is te raadplegen via www.cartago.nl/nl/oorkonde/sar2770a.
3. Veel van de odes verschenen online en zijn te lezen op www.decorrespondent.nl/davidvanreybrouck.

Literatuur

- Baren, R. van, 2018. Ik kan wel, maar ik wil niet. *De Groene Amsterdammer*, donderdag 1 november, 2018.
- Bevan, R., 2006. *The destruction of memory: architecture at war*. Londen, Reaktion Books.
- Coster, H.P., 1938. Het Sickinghe- of Esserhuis in de Heerestraat. *Groningsche volksalmanak*, 117–173.
- Flikkema, B., 2015. *Het refugium van klooster Yesse: kloosterzussen uit Essen in de Groninger Herestraat*. Esser miniatuurtje 6. Haren. Groninger Archieven, inventarisnummer 1 (Statenarchief), inventarisnummer 22770, 8 februari 1595.
- Jillings, K., 2013. Fear of Disease in Medieval Scotland. *Historisch tijdschrift Groniek* 195, 119–130.
- Kooij, P., 2013. Cholera in Groningen. *Historisch tijdschrift Groniek* 195, 153–168.
- Nussbaum, M., 2018. *Niet voor de winst: waarom de democratie die geesteswetenschappen nodig heeft*. Amsterdam, Ambo Anthos. Oorspronkelijke titel: *Not for profit: why democracy needs the humanities* (1ste druk 2010). Rijksoverheid, 15-05-2019, “Commissie-Van Rijn biedt advies bekostiging hoger onderwijs en onderzoek aan” (www.rijksoverheid.nl/actueel/nieuws/2019/05/15/commissie-van-rijn-biedt-advies-bekostiging-hoger-onderwijs-en-onderzoek-aan).
- Rovelli, C., 2019. *The order of time*. Londen, Penguin books. Oorspronkelijke titel: *L'ordine del tempo* (1ste druk 2017).
- Van Reybrouk, D., 2018. *Odes*. Amsterdam, De Bezige Bij.
- Van Saarloos, S., 2019. *Herdenken herdacht: een essay om te vergeten*. Amsterdam, Prometheus.

